

διατάζει να εξάρει την κοινωνική σημασία της πρώτης και να την ικανοποιήσει, ακόμη και σε βάρος της ατομικής ιδιοκτησίας. Οι αποφάσεις του είναι σαν να μας λένε: τα μνημεία του πολιτισμού μας δεν είναι ιδιοκτησία μας, δεν ανήκουν στην υλιστική σφαίρα των σχέσεων ανθρώπου προς πράγμα. Δημιουργούν μία πνευματική σχέση και με την έννοια αυτή ανήκουν πνευματικά σ' αυτούς που τα δημιούργησαν και σ' όλες τις γενιές των ανθρώπων που θα ακολουθήσουν στη ζωή. Γι' αυτό και το δίκαιο της προστασίας τους δεν ανήκει στο κοινό ιδιοκτησιακό δίκαιο και δεν διέπεται από τις ίδιες αρχές. Κάθε τόπος πρέπει να διατηρεί την ιστορική του μνήμη. Είναι και αυτή ένα μέρος του αγαθού που ονομάζουμε ποιότητα ζωής. Αυτό είναι το βαθύτερο νόημα της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αφορά τους θεμιτούς περιορισμούς της κυριότητας χάριν της προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Γνωρίζω δε ότι η στάση αυτή του δικαστηρίου συγκινεί τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος δεν αδιαφορεί για τα περασμένα. Όχι

μόνο γιατί η ιστορία του τόπου μας είναι μέρος της ψυχής μας, αλλά και γιατί είναι φυσική μια νοσταλγική τάση του ανθρώπου προς το παρελθόν. Τα περασμένα τα αισθανόμαστε και μερικές φορές τα κλαίμε, σαν κάτι δικό μας που το χάσαμε ή που δεν το ζήσαμε ή δεν το καταλάβαμε. Για το λόγο αυτό θα έλεγα ότι όλη η ζωή μας είναι μια τύψη, που όλοι, λίγο - πολύ, την αισθανόμαστε. Πόσα πράγματα θυμόμαστε μεγάλοι, πράγματα που ζούμε μαζί μας, που είναι δεμένα με μας και που θέλουμε να μην μας παρακινούν στην αγάπη των περασμένων!

Τελειώνοντας θέλω να πω και τούτο. Το Αρσάκειο Μέγαρο που διασώθηκε ως στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, είναι ένα καλλιτέχνημα της αρχιτεκτονικής, του οποίου η χρήση υπηρέτησε την ελληνική παιδεία και ήδη υπηρετεί τη δικαιοσύνη. Η Παιδεία υπηρετεί και την Τέχνη και τη Δικαιοσύνη. Η εγκατάσταση του Συμβουλίου της Επικρατείας σε ένα κτίριο που είναι έργο Τέχνης προσφέρει ένα υψηλό παράδειγμα ιδεαλισμού από μέρους της Πολιτείας που εννοεί

να συνταιριάζει, συμβολικά, τη Δικαιοσύνη με την Τέχνη.

Η Τέχνη, καλλιεργώντας την ευαισθησία του ανθρώπου, προάγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια που σε τελευταία ανάλυση, είναι και ο σκοπός του δικαίου. Η Τέχνη, ως λειτουργία, δεν εξαντλείται, όμως, στην προσωπική επικοινωνία ανάμεσα στον ευαίσθητο δέκτη - υποκείμενο των μηνυμάτων της και το έργο - αντικείμενο της αισθητικής απόλαυσης, είναι, ακόμη, μία κοινωνική λειτουργία με αυτόνομη ηθική υπόσταση, που προβάλλει βιώματα της κοινωνίας και έχει μία ιδιαίτερη παιδευτική αξία και από την άποψη αυτή. Η ελευθερία έκφρασης των βιωμάτων αυτών από τον καλλιτέχνη, συνδέει την τέχνη με την ελευθερία, ως γενικότερη ηθική και κοινωνική αξία. Τα ιδεώδη της ελευθερίας, του ωραίου και της δικαιοσύνης, ανήκουν στην ίδια κατηγορία νοημάτων. Όλα ανάγονται στη θεμελιώδη έννοια της ανθρωπιάς, την ανώτατη αξία της ανθρωπίνης υπόστασης, την οποία έχει χρέος να υπηρετεί και ο δικαστής.

Ελευθερία ή... Δίκτυο;

του Βασιλείου Βεσκούκη

Πολλά έχουν γραφεί σχετικά με το Internet και τις αλλαγές που θα φέρει στη ζωή μας, τα περισσότερα από τεχνολάτρες και (επιεικώς) ανυποψίαστους. Ένα θέμα που συνήθως υποβαθμίζεται, είναι αυτό των επιδράσεων του Δικτύου στο κοινωνικό γίγνεσθαι μέσω του περιεχομένου του. Θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε ορισμένα σημαντικά ζητήματα, όπως αυτό της λογοκρισίας και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, του ελέγχου της κοινωνικής συμπεριφοράς και της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Παλαιότερα, τα πράγματα έμοιαζαν πιο απλά: το ίδιο το μέσο μετάδοσης μιας πληροφορίας χαρακτηριζόταν σε γενικές γραμμές και την ποιότητα της. Θυμάμαι τη διατύπωση της γιαγιάς μου: "πρέπει να κάνεις το τάδε: το έπρε

και η τηλεόραση!". Η μετάδοση πληροφοριών ήταν μια διαδικασία με μεγάλο κόστος και οι έχοντες τον έλεγχο των, σχετικά με σήμερα, λιγοστών μέσων, φρόντιζαν να τα εκμεταλλεύονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να μεταδώσουν τα μηνύματα τους.

Σήμερα αυτό απέχει πολύ από την πραγματικότητα: Η τυπογραφία έγινε μια επιτραπέζια υπόθεση και με την εξάπλωση του Δικτύου καθένας μπορεί να μεταδώσει ότι νομίζει με πρακτικά μηδαμινό κόστος και σε τεράστιο αριθμό αποδεκτών. Οι αποδέκτες

των περιεχομένων του Δικτύου δεν έχουν ούτε την οργάνωση, ούτε και τη δυνατότητα να ελέγξουν τα πληροφοριακά σκουπίδια, και δεν αναφερόμαστε μόνο στην πορνογραφία ή το σατανισμό: περισσότερο επικίνδυνα είναι τα πολιτικά και πολιτισμικά πληροφοριακά σκουπίδια, τα οποία δεν είναι άμεσα ορατά, καθώς και ο έλεγχος των συνηθειών των χρηστών του Δικτύου, θέμα στο οποίο θα επανέλθουμε.

Ξεκινάμε λοιπόν οι διαμαρτυρίες από "αγανακτισμένους γονείς", εκκλησίες και άλλους τινές, και οι μητροπολίτες του σημερινού πολιτικού και τεχνολογικού status quo, αναλαμβάνουν δράση προκειμένου να μας "προστατέψουν" από "το κακό και τη διαφθορά" που υπάρχουν στο Δίκτυο. Οποία υποκρισία! Οι ίδιες οι πολιτικές και πολιτισμικές δομές που γεννούν και υποβάλλουν φαινόμενα κοινωνικής περιθωριοποίησης, διαφθοράς και φτώχειας, όπως τα ναρκωτικά, η εμπορευματοποίηση της γυναικείας (κυρίως) υπόστασης, και τα εκατομμύρια αστέγων και πεινασμένων που

Ο Β. Βεσκούκης είναι διδάκτωρ του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών Ε.Μ.Π.

είναι "αναγκαία" για να "κρατηθούν οι τιμές και να λειτουργήσει η αγορά", κόπτονται να μας "προστατέψουν" από το "κακό" περιεχόμενο του Δικτύου.

Σα να μη είναι (λ.χ.) η εμπορευματοποίηση της γυναικας το πρόβλημα, αλλά η έκφραση αυτής και μέσα από το Δίκτυο. Σα να μη είναι η κοινωνική περιθωριοποίηση, η αδιαφορία των νέων και οι μορφές με τις οποίες αυτές εκφράζονται, το πρόβλημα, αλλά η δυνατότητα μετάδοσης των μορφών αυτών μέσα από το Δίκτυο. Φανταστείτε το ανάλογο την εποχή της ανάπτυξης της τηλεφωνίας: "ναι μεν το τηλέφωνο φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά και ο καθένας μπορεί να επικοινωνήσει με οποιονδήποτε, αλλά ο τάδε το χρησιμοποιεί για να λείει 'κακά πράγματα' και πρέπει να βρεθεί τρόπος να μην του τηλεφωνεί κανένας..."

Αλλού είναι το πρόβλημα: Το Ιντερνέτ είναι ίσως το μοναδικό μέσο μαζικής επικοινωνίας που αναπτύχθηκε με αδιανόητους ρυθμούς, χωρίς όμως "αυτοί που ξέρουν και που πρέπει" να διατηρούν τον έλεγχο. Η ανάγκη να αποδώσουν κέρδη οι τεράστιες επενδύσεις που έχουν γίνει στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, οδήγησε στη δημιουργία μιας τεράστιας τεχνητής ζήτησης η ικανοποίηση της οποίας, από τεχνική σκοπιά, δεν είναι δυνατό να ελεγχθεί ως προς το περιεχόμενο. Η παγκόσμια υιοθέτηση των ανοιχτών πληροφοριακών συστημάτων (τα οποία με καθυστέρηση έγιναν και τεχνικά πρότυπα) αφαίρεσαν τη δυνατότητα από λίγο-

στές τεράστιες εταιρίες να ελέγχουν την κατάσταση, όπως στο παρελθόν, και έβαλαν στο παιχνίδι πολλές μικρότερες εταιρίες, αλλά κυρίως, επέτρεψαν στους καταναλωτές να μην είναι πουθενά υπόλογοι για τις πράξεις τους και να έχουν πολλές εναλλακτικές επιλογές.

Εδώ άλλωστε βρίσκεται και η τεράστια δυναμική του δικτύου, η οποία μπορεί τελικά να το οδηγήσει στη μια ή την άλλη κατεύθυνση. Ρυθμιστικός παράγοντας για την εξάπλωση και το περιεχόμενο αυτού, θα πρέπει να είναι η συμπεριφορά και οι παρεμβάσεις των εκατομμυρίων χρηστών του και όχι οποιοσδήποτε "πιστοποιητής καταλληλότητας περιεχομένου". Οι χρήστες έχουν την ευθύνη να εκφράσουν και να απαιτήσουν την ικανοποίηση πραγματικών και ουσιαστικών αναγκών τους μέσα από το Δίκτυο και να παύσουν να είναι παθητικοί καταναλωτές "beta versions", η άλλωστε εύπεπτοι και εκ του πονηρού σεβριζόμενου υλικού. Αυτοί είναι άλλωστε που πληρώνουν την ανάπτυξη του δικτύου η οποία μέχρι σήμερα φαίνεται να έχει ωφελήσει περισσότερο εταιρίες και πάσης φύσεως φορείς που γνωρίζουν τι θέλουν και έχουν συγκεκριμένα κέρδη από τη βελτίωση της τηλεπικοινωνιακής υποδομής, και λιγότερο τους ίδιους τους χρήστες.

Η δυνατότητα άμεσης αναδρομής στην παγκόσμια συσσωρευμένη γνώση και η ενδεχομένως επακόλουθη ευαισθητοποίηση για σημαντικά ζητήματα, όπως η οικολογία, η αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης σε όφελος του ανθρώπου, η κατανομή του πλούτου, η μελέτη της ιστορίας και των πολιτισμών, η ανάπτυξη της δημοκρατίας στις νέες συνθήκες, κ.ά., αποκτούν νέα διάσταση με τη βοήθεια ενός εργαλείου σαν το Ιντερνέτ. Η λέξη κλειδί στο παραπάνω είναι το "εργαλείο". Το Ιντερνέτ δεν είναι αυτοσκοπός και η θεοποίησή του από οποιονδήποτε, είτε προέρχεται εκ του πονηρού και έχει σκοπό να μεταφέρει το κόστος της ανάπτυξης στους χρήστες και τα οφέλη αυτής σε λίγους, είτε είναι κοντόφθαλμη και "επιχειρηματική αρπαχτή", όπως είναι ο κόνονας στην Ελλάδα.

Το τεράστιο πρόβλημα του ελέγχου του δικτύου έχει πολλές πλευρές, μόνον από τις οποίες είναι η πιστοπο-

ηση του περιεχομένου. Εξίσου αν όχι περισσότερο ανησυχητικές, είναι ορισμένες αφανείς στους απλούς χρήστες πλευρές της διαχείρισης του δικτύου, όπως για παράδειγμα η μελέτη των "δικτυακών" συνθηκών των χρηστών. Οποιοι είναι σε θέση να παρακολουθεί την κίνηση ενός χρήστη στο δίκτυο, δηλαδή το πότε και που συνδέεται, με ποιους επικοινωνεί, που "συνχάζει" περισσότερο, και, σύντομα, τί και από πού αγοράζει, έχει στα χέρια του ένα πλήρες κοινωνικό προφίλ αυτού του χρήστη, το οποίο μπορεί να αναλύσει και να μελετήσει χωρίς καν να το γνωρίζει ο ενδιαφερόμενος. Υπάρχει ορατός κίνδυνος οι πάσης φύσεως διαχειριστές και πιστοποιητές στο μέλλον να έχουν στα χέρια τους υλικό για να προβλέπουν την κοινωνική συμπεριφορά και να επιδρούν εγκαίρως "διορθωτικά".

Σήμερα βλέπουμε να επιχειρείται μια παρέμβαση στο σημασιολογικό περιεχόμενο, αυριο κάποιος θα προσπαθήσει να εξασφαλίσει την μετάδοση απόρρητων πληροφοριών μέσα από το Δίκτυο, μεθαύριο κάποιος θα μας προσφέρει αποτελεσματικότερη διαχείριση, καλύτερες επιδόσεις και νέες υπηρεσίες. Τί να το κάνω όμως το "video on demand" όταν κάποιος είναι σε θέση να καταγράψει ποιο τηλεοπτικό πρόγραμμα παρακολουθώ και πότε; Μήπως κάτω από αυτά τα τεχνολογικά κερασάκια κρύβεται μια επικίνδυνη για την (πνευματική και δημοκρατική) υγεία τουρτά; Τελικά, πού θα μας προστατέψει από τους πάσης φύσεως πιστοποιητές, διαχειριστές και παροχείς εντυπωσιακών υπηρεσιών αμφιβόλου κοινωνικής αναγκαιότητας; Πότε και με ποιό τρόπο οι χρήστες θα συζητήσουν για όλα αυτά; Οι απαντήσεις στα παραπάνω δεν είναι ούτε εύκολες, ούτε μπορούν να δοθούν από κάποιο πεφωτισμένο μεσσία.

Είναι πρώτα και κύρια θέμα των χρηστών να παρέμβουν σε αυτά που τους σεβρίζονται, να δημιουργήσουν ζήτηση ουσιαστικής πληροφορίας μέσα από το δίκτυο, να αποτρέψουν μέσα από δυναμικά αυτοκαθοριζόμενες διαδικασίες τη χειραγώγηση και τον αδιαφανή έλεγχο της κοινωνικής τους συμπεριφοράς. Ο "μεγάλος αδελφός" του Όργουελ μπορεί να μην έχει έρθει ακόμα, αλλά ίσως και να βρίσκεται προ των πυλών.